

Mittapaalu syntymässä Pudasjärvellä vuonna 1956.

1. PÄIVÄNÄ MAALISKUUTA 2011 saavun hyvissä ajoin "toimituspaikalle" omakotitaloon muutama kilometri Mikkelin keskustasta. Talon isäntä **Erkki Uotila** on pihalla vastassa. Hän viettää täällä eläkepäiviään vaimonsa **Raijan** kanssa. Olen saapunut tekemään juttua taksa-ajasta eli ajasta ennen 2.5.1972, jolloin maanmittauslaitoksessa siirryttiin tekemään töitä pelkästään kuukausipalkalla. "Toimitusmääräyksen" olen saanut päätoimittaja **Pekka Lehtoselta**. Olemme sopineet inhimilliseksi tapaamisajaksi kello 12 eikä esim. kello 7, jolloin Erkki usein aloitti työnsä toimituspaikalla. On ilo tavata pitkästä ajasta. Olemme tunteneet toisemme 1960-luvulta saakka.

Maanmittausneuvos Uotila on entinen taksamies ja jäi eläkkeelle Mikkelin läänin maanmittauskonttorista lääninmaanmittausinsinöörin virasta vuonna 1989. Hän on 10 %:n sotainvalidi tykistössä saadun kuulovamman takia. Sen haittavaikutus on kehittynyt vähitellen ja Erkki on jo monia vuosia sitten joutunut sen takia jättämään rakkaan lauluharrastuksensa.

Erkki Uotilan kokemusten lisäksi olen liittännyt tähän juttuun vähän omiakin kokemuksiani ja tekemiäni selvityksiä taksa-ajasta.

Lopelta Kainuun korpiin

– Erkki Uotilan haastattelu ja arkistotutkimuksiakin

Raimo Koivistoinen

TAKSA-AIKA ON VIELÄ MUISTISSA monella varttuneemalla toimitusmaanmittarilla. Taksa-aika oli maanmittauksen tukkilaisromantiikka siinä kuin peruskartoitus. Työ

SUKUTILAA EI PIRSTOTTU

Erkki syntyi Lopen Metsäkylässä vuonna 1924 Leppäojan tilalla. Sen pinta-ala oli 180 ha, josta 25 ha peltoa. Se oli siis aikanaan melko suuri tila. Erkki kuului 8-päiseen lapsikatraaseen. Hän tuli maanmittausta opiskellessaan vakuuttuneeksi tilojen pirstoutumisen haitallisuudesta ja pystyi vaikuttamaan siihen, ettei tilaa jaettu vaan se säilyi perinnönjaossa kokonaisuutena. Se myös säilyi suvussa. Nyt sen omistaa Erkin sisaren pojan poika. Tila on laajentunut 500 hehtaarin kokoiseksi ja peltoa on 100 ha. Erkki kertoo, että kasvaminen agrariiyhteiskunnassa on suuresti vaikuttanut hänen elämäänsä. Ns. maalaisjärkeä hänellä on riittänytkin yllin kyllin elämänsä eri vaiheissa.

ja elämä nivoutuivat yhteen. Taksa-aika oli osa Suomen jälleenrakennusta ja taloudellista nousua; se on toimitusmaanmittauksen ruisleipää.

Raimo Koivistoinen on haastatellut maanmittausneuvos Erkki Uotilaa ja tehnyt huolellisia tutkimuksia. Taksamiehen tarina julkaistaan kolmessa osassa seuraavissa numeroissa. Ensimmäisessä käsitellään 1940–50-lukuja. *Toimitus*

Erkki pääsi oppikouluun Nurmijärvelle. Talvisota ja jatkosota keskeyttivät koulunkäynnin useaan kertaan. Erkki joutui myös sotaan. Hänet määrättiin 8.2.1943 Helsingin ilmatorjuntajoukkoihin, joista koulutus jatkui vielä puoli vuotta sodan päättymisen jälkeenkin. Erkki sai tammikuussa 1945 opiskelulomaa ja suoritti kahdeksannen luokan yksityisoppilaana omassa koulussaan. Maaliskuussa hän osallistui ylioppilaskirjoituksiin ja pääsi läpi heikoin arvosanoin.

”Olin käynyt oppikoulua noin 40 kuukautta eli vain vähän yli puolet normaalista ajasta. Eniten tästä kärsi kielten opiskelu, myös äidinkielen”, Erkki muistelee.

Erkki aloitti opiskelun Teknillisen korkeakoulun maanmittausosastolla vuonna 1946 viidenkymmenen teekkarin joukossa, joista lopulta valmistui 33 maanmittaria. Opiskeluaikanaan hän harrasti laulua mm. Polyteknikkojen kuorossa ja Retuperän WBK:n juhlaorkesterissa. Erkki valmistui tammikuussa 1951. Sen kunniaksi hän julkaisi kihlauksen oppikoulun aikaisen luokkatoverinsa Rajjan kanssa. Häät vietettiin kesällä. Niistä tulee tänä vuonna kuluneeksi 60 vuotta.

MAANLUNASTUSTA JA TAKSATÖITÄ

Virkavalan tekemisen jälkeen helmikuussa 1951 Erkki suuntasi töihin Oriveden maanlunastuslautakuntaan **Paavo Aholan** auskultantiksi. Samana vuonna lautakunnan toimialuetta laajennettiin ja se siirrettiin Tampereelle.

Siirtolaisten asuttamiseksi vahvistettiin maanlunastuslaki 5.5.1945. Lakia toteuttamaan perustettiin 147 maanlunastuslautakuntaa. Niiden puheenjohtajina toimivat maanmittausinsinöörit.

kpl (Asutustoiminnan käsikirja N:o 1/1959). Maanhankintalain toimeenpanoon käytettiin maata yhteensä 2 610 044 hehtaaria.

Aholalla oli taksamiehen työpiiri Kymen läänissä. Hän hankki Erkille kesällä virkavapauden lautakunnan töistä ja vei hänet taksatöihin Suomenniemelle. Erkki asui kesän asianosaisten luona taloissa vastaviihityn vaimonsa kanssa, jolla oli kesällä lomaa opettajan työstään.

Kymen läänissä piti toimituksissa aina kartoittaa tilukset, koska maanmittauskonttorissa ei ollut vanhoja kartoja, sillä arkisto oli jäänyt sodan loppuvaiheessa Viipuriin. Venäläiset luovuttivat Suomen puolelle jääneiden tilojen kartoista ja asiakirjoista mikrofilmit vasta paljon myöhemmin.

Kevättalvella 1952 Erkki oli vielä teekkarikuoron mukana kuukauden kiertueella Välimeren maissa. Roomassa kuoro oli mm. Vatikaanissa paavi Pius XII:n vastaanotolla.

Kesällä 1952 Paavo Ahola jätti maanlunastuslautakunnan, siirtyi taksamittariksi kotilääniinsä ja otti mukaansa auskultanttinsa Erkin. Kymen läänissä oli valtavasti töitä. Suomenniemi oli putsattu, joten Erkki sai töitä Joutsenosta ja Lappeelta. Hän oli saanut keväällä hankituksi Austin-merkkisen auton.

Esikoisen syntymän jälkeen vuonna 1952 perhe muutti Erkin kotipitäjään Lopelle Heikkilän koulun yläkertaan Rajjan virkasuntoon. Sieltä käsin Erkki kävi töissä Karjalassa. Matkaan piti lähteä maanantaiaamuna ja kotiin pääsi lauantaina. Lopella hän sai toiseksi päämiehekseen **Eero Leiwon**. Hän asui Kaarinassa, mutta hoiti Lopen piiriä.

Raimo Kivistöinen

Ojan pohjalle luiskahtanutta pyykkikiveä nostetaan rajamerkkien siirtotoimituksessa Joutsassa 1960-luvulla.

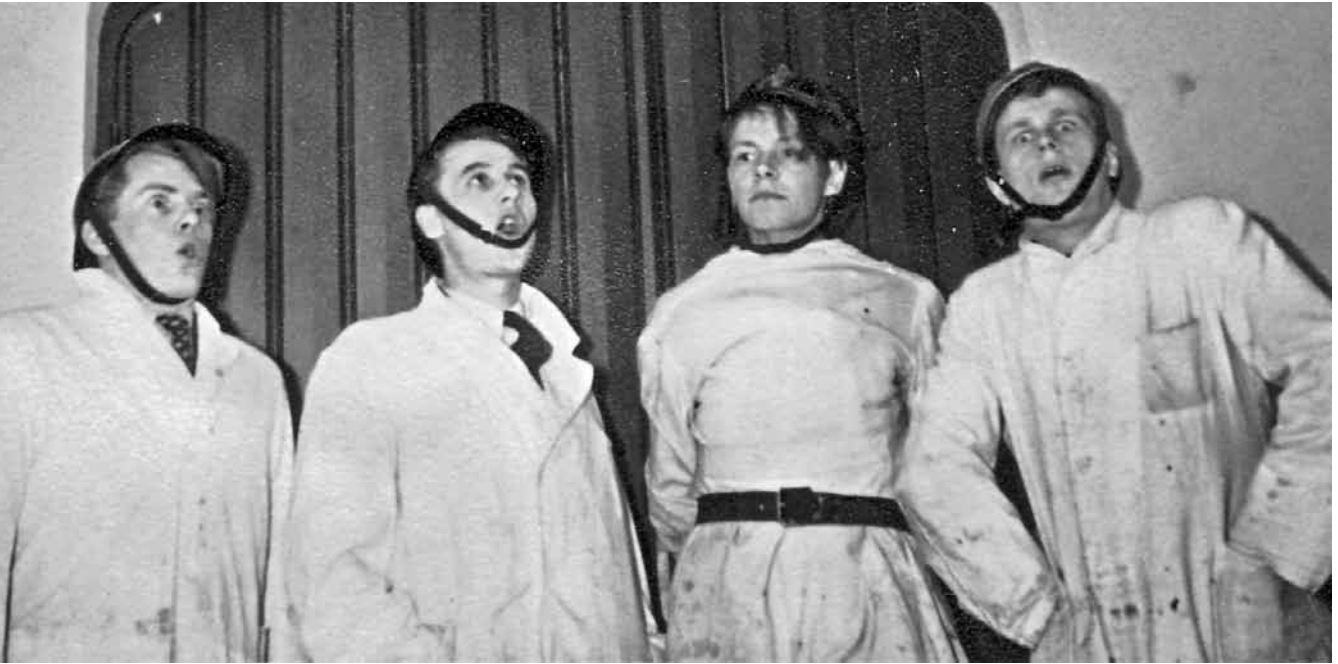
Maanlunastuslautakunnan jäsenyydestä ei saanut kieltäytyä. Lunastustoiminnan alkuaikoina maanmittauslaitoksen koko kenttäporras eli maanmittausinsinöörit, teknilliset apulaiset ja toimistoapulaiset oli määrättyinä näihin tehtäviin. Muita töitä jäi silloin rästiin.

Siirtolaisten asutustoiminta koski lähes 700 000 ihmistä, kun lasketaan yhteen maan saajat ja sen luovuttajat. Maanhankintalakia käytettiin myös muun väestön hyväksi mm. lisämaita antamalla. Vuoden 1948 loppuun mennessä oli siirtolaisille saatu muodostettua tilat. Sen jälkeen toiminta vähitellen supistui. Vuoden 1958 loppuun mennessä oli muodostettu erilaisia tiloja 142 751

Talvella kuului ohjelmaan auskultointi Hämeen läänin maanmittauskonttorissa ja maanmittauslaituksessa. Maanmittauslaitoksessa jatkui kaksivuotinen auskultointi samanlaisena kunnes se lopetettiin uuteen organisaatioon siirtymisen yhteydessä vuonna 1972.

KUUSAMON ISOJAKO

Maanmittauslaituksessa auskultoidessaan Erkki sai kuulla yli-insinööri **Ilmari Laukkaselta**, että hänet tullaan määräämään Kuusamon isojakoon toimitusinsinööriksi. Minnekään muualle ei kannattanut pyrkiä.

Kuusamon isojako oli aloitettu vuonna 1934 taksatyönä, mutta riitojen, sodan ja sen aiheuttamien alueluovutusten sekä siirtolaisten asuttamisen takia työ viivästyi. Vuonna 1950 säädettiin uusi Kuusamoa koskeva laki ja asetus isojaosta. Sen jälkeen toiminta käynnistyi ripeästi. Isojakoalue jaettiin useisiin työalueisiin, joille kullekin määrättiin toimitusinsinööri. Jaon aikana Kuusamossa ehti työskennellä eripituisia aikoja yli 30 maanmittausinsinööriä kuukausipalkalla. Apulaisia oli alkuaikoina noin 40. Viimeisenä valmistui kirkonkylän alueen jako vuonna 1960.

Erkki lähti Kuusamoon 1953 toukokuussa. Siihen aikaan autojen saanti oli hankalaa. Erkki kertoo kollegansa **Veikko Koskivaaran** kokemuksista. Maanmittaushallituksella oli mahdollisuus avustaa insinöörejä autojen hankkimisessa. Koskivaara kysyikin tätä mahdollisuutta. "Mitä te siellä autolla teette, eihän siellä ole teitäkään", oli lyhyt vastaus. Koskivaara tiedusteli vielä perheasunnon saantimahdollisuuksia Kuusamosta, mutta sai taas tylyn kommentin: "Ei sinne ole tarkoituskaan perheitä viedä. Kuusamohan on poltettu eikä siellä ole asuntoja saatavissa."

Erkki kertoo, että monet insinöörit muuttivat silloin alaa mieluummin kuin lähtivät tuntemattomiin epävarmoihin oloihin. Vaimo Raija alkoi kuitenkin hakea opettajan virkoja saadakseen opettajalle kuuluvan virka-asunnon. Hän sai viran, muttei asuntoa.

Retuperän WBK:n juhlabkvartetti.
Vasemmalta Olli Lahtinen, Erkki Uotila,
Jukka Lehtisalo ja Ossi Heiskanen.

Vaatimaton asunto kuitenkin löytyi vaikka asuntopula oli huutava. Saksalaiset olivat hävittäneet kirkonkylän. Tuho oli niin täydellinen, että jäljelle oli jäänyt vain pappilan heinälato ja yksi puhelintolppa. Kadonneet kirkonkellot löytyivät, kun eräs täällä sotinut saksalainen tuli käymään Suomessa ja kertoi, että ne on haudattu sankarihautaan.

Teiden puuttuessa ei pitkästä matkasta kannattanut palata yöksi kotiin vaan yöpyminen tapahtui usein metsässä tulilla. Puroista pystyi uistelemaan kalaa syötäväksi.

Kesä käytettiin tarkoin työntekoon ja lomille ehdittiin vasta syksyllä. Harrastuksille jäi myös aikaa. Erkki liittyi Kuusamossa kirkkokuoroon ja mieskuoroon. Maanmittarit tekivät retkiä ja pitivät yhteisiä juhlia, joissa esiintyi oma kvartetti.

Isojako oli päättyvä projekti, joten maanmittarit levisivät ympäri Suomea omille tahoilleen. Elinikäisiä ystävyksiä oli kuitenkin muodostunut.

TARKASTAJAKSI OULUUN

Kesällä 1955 Erkki sai tarkastajan viran Oulun läänin maanmittauskonttorista. Hän sai kuitenkin tehdä vuosilomallaan taksalla maanhankintalain mukaisia lohkomisia Posiolla ja Puolangalla. Erkki oli myynyt autonsa jo Kuusamossa ja toimitusmatkat tehtiin avustajana toimineen **Kauko Vehviläisen** Moskviitsillä.

Seuraavina vuosina Erkki kävi tekemässä toimituksia Tyrnävällä ja Temmeksessä lauantai-iltaisin ja vuosilomilla. Sunnuntaina ei sääntöjen mukaan saanut mitata maata. Kulkuvälineenä oli polkupyörä. Tyrnävän ylipäästä oli matkaa kotiin jopa 75 km.

Erkki kertoo, että lääninmaanmittausinsinööri **Pekka Kustaa Kuusilehto** ja apulaisläninmaanmittausinsinööri **Bertel Risla** olivat hyvin ymmärtäviäisiä antaessaan nuorille insinööreille ylitöitä. Sotien, maanhankintatöiden ja isojakojen jälkeen toimituksia oli rästissä.

"Kuusamohan on poltettu eikä siellä ole asuntoja saatavissa. Ei sinne ole tarkoituskaan perheitä viedä."

Erkki kertoo, että toisten insinöörien kanssa jouduttiin joskus pohtimaan toimitusten tarkoitusta ja lopputulosta. Muhoksella asui työteliäs ja vauhdikas maanmittari **Väinö Taskinen**. Hänellä oli apunaan kartoittajana ja myöhemmin teknikkona oma poikansa. Erkin tarkastajakollega **Heikki Vaara** pyysi heitä kerran korjaamaan erästä toimitusta sen vuoksi, että muutamaa vuotta aikaisemmin vuonna 1953 oli tullut voimaan uusi jakolaki, joka oli muuttanut vanhaa käytäntöä. Heikki piti kädessään ylijohdajaa **Väinö Suomaan** kirjoittamaa punakantista kirjaa *Jakolaki selityksineen*. Väinö kääntyi poikansa puoleen ja kysyi: "Kuule Seppo, onko meillä tuota kirjaa." Seppo puisteli arasti päätään, jonka jälkeen isä antoi innostuneena määräyksen: "Meidän täytyy ostaa se."

Oulun läänissä oli työpiiri myös **Lauri Kanteella**, joka asui Helsingissä ja joka päätti virka-uransa maanmittaushallituksen pääjohtajana. Toimitukset kuljivat Ouluun postitse. Talvipakkasten aikaan Erkki availi kollegansa Heikki Vaaran kanssa Kanteen lähettämää karttakääröä, jonka toimitusinsinööri oli lähettänyt maanmittauskonttoriin saadakseen toimituksesta ennakkoa. Paketista alkoi putoilla läpinäkyvän muovin palasia, joissa oli karttapiirroksia. Kanteen käyttämä karttamuovi ei ollut kestänyt matkan aikana pakkasta vaan särkynyt pieniksi pirstaleiksi. Kanteelle myönnettiin kuitenkin ennakkopalkkio ja palaset palautettiin korjattavaksi.

Kesäisin Kanteella oli apulaisinaan opiskelijoita. Heillä ei kuitenkaan ollut oikeutta käydä rajoja, vaikka he tekivät maastotyöt. Insinööri joutui laskuissa merkitsemään nämä työt itselleen. Kun kalenteri kuitenkin täyttyi omista töistä, sieltä löytyi niukasti aikaa opiskelijoiden tekemille töille. Niinpä erään laskun mukaan 25 kilometrin rajankäyntiin oli käytetty aikaa 0,1 päivää. Tarkastaja Heikki Vaara piti sitä tunnin juoksun maailmanennätyksenä ja myönsi palkkion.

HARRASTUSTOIMINTAA OULUSSA

Taksamies **Retu Lampi** oli Oulun maanmittareiden vapaa-ajan toimintojen "Primus motor". Hän oli vuonna 1933 lausunut Retuperän WKB:n syntysanat. Sehän voi edelleen hyvin ja on oman ilmoituksensa mukaan maailman paras ja ainoa Uudempaa ranskalaista Torwimusiikkia soittava espoolainen teekkaripalokuntaorkesteri.

Mittarikvartetti lauloi Erkin johdolla omissa tilaisuuksissa. Erkki sai maanmittarikerholta tunnustuksena lauluharrastuksesta Erkin avaimen, joka sääntöjen mukaan jäi kerholle seuraavan laulunjohtajan merkiksi.

Maanmittarien keskinäisillä tapaamisilla oli taksa-aikana suuri merkitys, kun muuten kukin touhusi omissa piirissään. Oulussa maanmittareille syntyi vahva yhteishenki, joka on jatkunut ystävyystenä läpi elämän.

Kuukausipalkkiansi maanmittaustoimistoihin siirtymisen jälkeen vuonna 1972 kokoontumisiin ei ollut enää samanlaista tarvetta, sillä kollegoja näki säännöllisesti toimistolla. Mikä lienee maanmittarikerhosen tilanne nykyisin? Esimerkkinä voin mainita, että *Keski-Suomen maanmittausinsinöörit ry:n*, johon itse olen kuulunut ja jonka puheenjohtajanakin olen toiminut, toiminta on hiipunut olemattomiin.

TAKSAMAAANMITTARINA KAINUUSSA

Neljännän lapsen synnyttyä vuonna 1957 Erkki uskoi, että tarkastajan säännölliset tulot olivat taksamiesten tuloja pienemmät. Niinpä hän siirtyi taksamieheksi Puolangalle. Hän hankki taas oman auton, käytetyn kuplavolkkarin.

"Teiden puuttuessa ei pitkästä matkasta kannattanut palata yöksi kotiin vaan yöpyminen tapahtui usein metsässä tulilla. Puroista pystyi uistelemaan kalaa syötäväksi."

Puolangalle lähtiessä ensimmäisenä keväänä salkussa oli noin 60 halkomista, joista suurimmat käsittivät yli 1 000 ha maata, yksi yli 2 000 ha. Lohkomisia oli vain muutama. Perhe asui kesän vanhassa rappeutuneessa lukkarin puustellissa, jota ei saanut edes lämmittää.

Erkin veli Esa tuli maanmittausharjoittelijaksi ja kartoittajaksi tuli **Eelis Tuomainen** Kuusamosta. Erkki palkkasi myös keskikoulusta päässeeseen **Anneli Väisäsen** oppisopimussuhteeseen toimitusten valmistelijaksi.

Pienemmillä tiloilla Erkki tiedusteli alkukokouksen alussa, olisiko järkevä jättää tila kokonaiseksi ja hoitaa omaisuuden jakaminen muulla tavoin. Sopimuksia syntyiikin yllättävän paljon, kun osakkaat saivat ulkopuolisen konsultin sovittelijaksi. Elinkelvottomia tiloja jäi tekemättä.

Eräaseen toimitukseen mennessään Erkki oli uskottujen miesten kanssa niin myöhässä, että väki oli jo nukkumassa, kun he kävelivät viimeisiä pitkospuita pitkin pihaan. Aamuun mennessä jako oli kuitenkin jätetty sikseen. Isäntä hyvästeli toimitusmiehet hyvillä mielin, kun oli saanut lunastaa kaupunkiin muuttaneilta sisaruksiltaan näiden osuudet kohtuullista korvausta vastaan.

Toisen Puolangan kesän jälkeisenä talvena Erkki selvitteli Anneli Väisäsen kanssa Pohjanmaan jokien omistuksia lijoelta Kalajoelle maakuntaliiton tarpeisiin. Sen tavoitteena oli kohentaa taloudellisia oloja Pohjanmaalla edistämällä jokien tulvasuojelua ja rakentamalla tekoaltaiden alapuolella voimalaitoksia. Tätä varten piti selvittää omistajat.

Anneli Väisänen kävi syksyllä 1959 Helsingissä maanmittaushallituksen järjestämän puolen vuoden mittaisen kartanpiirustuskurssin. Hän oli kurssin priimus ja opettajat houkuttelivat häntä jäämään pääkaupunkiin töihin. Erkki oli maksanut hänelle palkkaa kurssijalta ja hän palasi Ouluun. Asiaan saattoi vaikuttaa myös poikaystävä. Erkki kertoo, että palkanmaksu ei mennyt hukkaan, sillä hän sai siitä aiheutuneet kustannukset takaisin. Väisänen oli erittäin hyvä valmistelija ja taidot vain paranivat kurssilla.

**Kirjoittaja on eläkkeelle siirtynyt toimitusinsinööri Keski-Suomen maanmittaustoimistosta.
Sähköposti raimo.koivistoinen@kolumbus.fi.**